

Citation:

J.C.G. Boot, Levensbericht L.J.F. Janssen, in:
Jaarboek, 1869, Amsterdam, pp. 1-10

LEVENSBERICHT

VAN

L. J. F. JANSSEN.

DOOR

J. C. G. BOOT,

*Secretaris der Afdeeling Letterkunde *).*

Op den 26sten Juni van dit jaar schreef mij ons medelid JANSSEN, na dankbetuiging voor den aankoop van een belangrijk archaeologisch werk voor de boekerij der Akademie, het volgende: „Zoodra ik weêr fiks ben, denk ik uw voorbeeld te volgen en een uitstap, eerst in Gelderland, te doen, waar ik u in Beek hoop te zien. Aan mededeelingsstof zal het ons na de vacantie wel niet ontbreken; gij kunt wel op mij rekenen.” De hoop op herstel van gezondheid is niet vervuld, en het is aan den ijverigen onderzoeker der oudheden op onzen bodem niet vergund geworden, de reeks zijner mededeelingen in de Akademie van wetenschappen met eene te vermeerderen. De hartkwaal, die hem had aangetast, maakte op den 22sten Juli een einde aan zijn leven. Vier dagen later werd zijn stoffelijk overschot volgens zijne begeerte te Overveen in het graf, waar zijne geliefde moeder rust, nedergelaten en het laatst vaarwel aan de vrome schim door ons medelid SCHOLTEN toegeroepen. JANSSEN is te lang aan deze Akademie verbonden geweest, hij heeft te veel belang in haar gesteld en zulks door daden

*) Voorgedragen in de gewone vergadering van 18 December 1869.

bewezen, dan dat het zoude voegen, met de enkele kennisgeving van zijn overlijden van hem af te stappen. Vergunt mij, dat ik de taak om zijn leven te schetsen aanvaard rekenend op uwe toegevendheid. Want daar ik JANSSEN niet gekend heb in het middenpunt zijner werkzaamheid en met een groot deel zijner talrijke geschriften geen kennis heb gemaakt, zal mijne schets zeer onvolledig zijn. Wie meer over hem wil hooren, dien verwijs ik bij voorraad naar het bericht dat een zijner Leidsche vrienden gezegd wordt voor de Handelingen der Leidsche maatschappij van letterkunde te stellen, aan hetwelk eene volledige opgave van JANSSENS geschriften zal toegevoegd worden.

LEONHARD JOHANNES FRIEDRICH JANSSEN is den 23sten December 1806 te Herwen, waar zijn vader toen predikant bij de hervormde gemeente was, geboren. Zijn laatste voornaam verraadt zijne Deutsche afkomst, evenals de gemakkelijheid, waarmede hij Hoogduitsch sprak en schreef, deed vermoeden dat er Duitsch bloed in zijne aderen stroomde. En zoo was het. Zijn grootvader J. W. JANSSEN, die in het midden der vorige eeuw predikant ergens in de Paltz was, verliet met een dertigtal leden zijner gemeente zijn vaderland, om de geloofsvervolgingen van den keurvorst KAREL THEODOOR te ontwijken en begaf zich met hen op weg om in Amerika de godsdienstvrijheid te zoeken, waarvoor het grootste deel van Duitschland toen nog niet rijp was. Een Engelsch schip zou hen overvoeren, maar de arme Paltzers te Lobith gekomen kregen daar bericht uit Rotterdam, dat de kapitein hen opgelicht had en vertrokken was. Zonder middelen van bestaan werden zij als eene bende heidenen aan de grenzen van Gelderland afgewezen, en hun toestand was deerniswaardig, toen de koning van Pruisen FREDRIK II een gedeelte der Gocherheide hun tot woonplaaats aanwees, waar zij onder aanvoering van JANSSEN Pfalzdorf stichten, dat langzamerhand een welvarend dorp en de moederstaat van verscheidene nieuwe volkplantingen is geworden. Die voortreffelijke en, volgens het getuigenis van zijn kleinzoon, doorkundige man heeft later met den landschrijver VERMEER te Zevenaar, zijn grootvader van moederszijde, veel bijgedra-

gen om den aanleg van den knaap te ontwikkelen en bij hem liefde voor de studie op te wekken. Herwen gaf den knaap volop gelegenheid om zijn krachtig lichaam door allerlei oefeningen te harden; hij werd daar een onvermoeid wandelaar, een goed ruiter en een sterk schaatsenrijder; maar de dorpschool bood weinig gelegenheid aan om veel kennis op te doen. Daarom werd hij op jeugdigen leeftijd naar Zevenaar gebracht om onder de leiding van zijn oom, den predikant o. g. HELDRING en van den Rector TINMANN voor het hooger onderwijs voorbereid te worden. Die voorbereiding was echter gebrekkig, en het heeft hem te Utrecht, waar hij zich in 1824 als student voor de theologie liet inschrijven, veel inspanning gekost om het verzuimde in te halen en bij zijne tijdgenooten niet achter te staan in letterkundige kennis. Dat zijne pogingen niet zonder gevolg zijn gebleven, kan eene Latijnsche verhandeling bewijzen, die in 1828 met goud bekroond is en in de Jaarboeken der Utrechtsche hoogeschool gedrukt staat. Zij bevat eene grammatische en aesthetische verklaring van den negen-en-twintigsten psalm.

Twee jaren later werd hij proponent en kreeg spoedig een beroep te Nederlangbroek, waar hij den tweeden Januari 1831 zijn intreëpreek hield. Slechts weinige weken was hij in die betrekking werkzaam, toen hij door een zware melancholie overvallen en in een toestand verkeerend, die aan zijne naaste betrekkingen grooten angst baarde, zijn dienst nederlegde en tot zijne ouders, toen te Zevenaar wonende, terugkeerde. In den familiekring, en bij den jongsten zoon en opvolger van zijn grootvader JANSSEN te Pfalzdorf, week de treurige kwaal. Hij vond afleiding en bezigheid in de studie der oude talen, waartoe de waarneming van het rectoraat hem bracht, en in oudheidkundige nasporingen, die hij in vereeniging met zijn neef HELDRING ondernam. Er werd moeite gedaan om hem tot Rector te doen aanstellen, maar JANSSEN bezat evenmin den vereischten Akademischen graad, als hij lust gevoelde zich aan het onderwijs van een paar leerlingen toe te wijden. Hij wist misschien bij ondervinding, hoe treurig het lot is van de docenten aan kleine Latijnsche scholen, die veroordeeld zijn om

zeer enkelen, misschien weinig begaafde of onwillige knapen, van de eerste beginselen tot een tamelijk voldoende kennis van Latijn en Grieksch, en van een aantal bijvakken, te brengen. Wanneer zal het tijdstip aanbreken, dat door eene dringend noodige regeling van het hooger onderwijs zulke onvoldoende kweekscholen voor goed zullen worden opgeruimd?

Hoewel JANSSEN de theologie niet aan den kapstok had gehangen, zooals verschillende bijdragen van zijne hand over historisch-godsdienstige onderwerpen, die van 1831 tot 1833 in de Godgeleerde Bijdragen geplaatst zijn, bewijzen kunnen, en hoewel hij altijd voor de rechten en belangen van het protestantisme geijverd heeft, wenschte hij echter na zijn herstel niet weêr als herder eener gemeente op te treden. Hij besloot zijne tenten op een ander gebied op te slaan, en vatte de pen op om zijne bevoegdheid daartoe te toonen. Zijn eerste geschrift over een onderwerp van oudheidkundigen aard, de grafheuvelen der oude Germanen, was de voorlooper van een lange reeks geschriften over archaeologie, die door hem van 1833 tot 1869 in zijne moedertaal, in het Hoogduitsch, in het Fransch en in het Latijn zijn bewerkt en uitgegeven.

Door familiebetrekking viel het hem gemakkelijk, met den hoogleeraar REUVENS in kennis te komen. Maar zijne nauwkeurigheid in het opsporen en beschrijven van allerlei uit den bodem gehaalde oude voorwerpen, was de beste aanbeveling bij den geleerde, die sedert 1818 de archaeologie aan de Leidsche hoogeschool vertegenwoordigde en wiens dood in 1835 eene plaats heeft opengelaten, die helaas! nog niet weder is bezet geworden. JANSSEN heeft REUVENS genoeg gekend, om achting te krijgen voor zijn karakter en zijne geleerdheid, maar te kort om veel van hem te leeren, en zijn wensch om door den invloed van REUVENS bij het Museum van oudheden geplaatst te worden is eerst na diens overlijden vervuld. Immers bij Koninklijk besluit van 20 November 1835 werd de meest geliefde leerling van REUVENS, de uitgever van Horapollo's werk over de hieroglyphen, Dr. C. LEMANS, die al voorloopig door de Curatoren met het beheer van het Museum belast was, tot eersten en JANSSEN tot tweeden Conservator

aangesteld. Eerst onder dien titel, later, toen de onderscheiding van eersten en tweeden Conservator door de benoeming van den heer LEEMANS tot Direkteur vervallen was, als Conservator heeft JANSSEN ruim drie-en-dertig jaren bijna onafgebroken zijne diensten aan het Museum bewezen. Met den aanvang van dit jaar verwisselde hij zijne betrekking met die van Direkteur van het munt- en penningkabinet te Leiden, welke betrekking hem na het overlijden van zijn voorganger, den buitengewonen hoogleeraar VAN DER CHIJS, reeds voorloopig was opgedragen. Hierdoor verkreeg hij eenige verhooging van jaarwedde, een beter klinkenden titel en grootere onafhankelijkheid. Hij is echter te kort in dien nieuwen werkkring bezig geweest om te kunnen toonen, of hij daarbij op de rechte plaats gesteld was.

De bezigheden van den Conservator bij het Museum van oudheden bestonden in het ordenen van hetgeen voorhanden is, het opsporen van oude voorwerpen, die de vaderlandsche bodem oplevert, het uitbreiden der verzameling, het beschrijven van den voorraad en van de aanwinsten. Gij vordert niet van mij, dat ik in bijzonderheden zal aanwijzen wat JANSSEN in elk opzicht verricht heeft. Het is voldoende u te verwijzen op eene menigte mededeelingen van zijne hand, die nu eens als rapporten aan de Regeering in de Staatscourant zijn opgenomen, dan in de Letterbode of in andere wetenschappelijke bladen en tijdschriften zijn geplaatst, dan weder in afzonderlijke geschriften van grooteren en kleineren omvang ter kennis van het algemeen zijn gebracht. Deze zijn de onwraakbare getuigen, dat hij even ijverig in het opsporen en onderzoeken, als in het ordenen en beschrijven der schatten van het Museum geweest is. Nu en dan heeft hij uitstappen gedaan op verderaf gelegen streken van het wijd uitgestrekt gebied der oudheid; maar vooral hebben de Etrurische, Grieksche, Romeinsche, Germaansche en vaderlandsche oudheden hem stof tot onderzoek en beschrijving geleverd. De *inscripciones Etruscae* in 1840, de *inscripciones Graecae et Latinae* in 1842, de *Grieksche en Romeinsche beelden en beeldwerken* in 1849, de *Grieksche en Romeinsche grafreliefs* in 1851, de *Terra-cotta's* in 1862, de *Nederlandsch-Romeinsche dactyliotheek* met drie supplementen van 1844 tot

1866 door hem uitgegeven, zijn zoovele bewijzen van de vlijt en van de geleerdheid van den schrijver. Door die werken is aan de studie der archaeologie een groote dienst bewezen, al blijkt het dat de schrijver in de palaeographie der opschriften somtijds gedwaald heeft en al vindt men hier niet die uitgebreide philologische kennis, die aan de werken van K. O. MULLER, F. G. WELCKER, O. JAHN, ED. GERHARD en anderen zulk een hooge waarde bijzet.

In het bijzonder verdient JANSSEN gewaardeerd te worden als verzamelaar en beschrijver van Germaansche en vaderlandsche oudheden. Onder de verdienstelijke beoefenaars van dat gedeelte der archaeologie zal zijn naam naast die van HENDRIK CANNegiETER, J. IN DE BETOUW, N. WESTENDORF en C. J. C. REUVENS in eere blijven. Niet licht werd in ons land of in het Kleefsche eenig voorwerp van ouden oorsprong ontdekt, of hij was bij de hand om het te onderzoeken en daarvan verslag te doen in binnen- of buitenlandsche tijdschriften, of ook in zijne beide verzamelingen van oudheidkundige mededeelingen, die te Leiden (1842—46) en te Arnhem (1853—59) zijn uitgegeven. Zeeland en Drenthe, Friesland en Limburg trokken in dat opzicht even goed zijne aandacht en belangstelling, als Gelderland en Holland. Nieuwe ontdekkingen van oude voorwerpen bracht hij gaarne in de vergaderingen van deze afdeling der Akademie ter sprake, en als geene andere leden zich aanboden tot het doen van eenige mededeeling, dan klopte uw secretaris zelden te vergeefs bij JANSSEN aan.

Het heeft den wakkoren man niet aan erkenning zijner verdiensten ontbroken, al heeft het Nederlandsche ridderkruis zijne borst niet versierd. Boven vele onderscheidingen zal de titel hem welkom geweest zijn van Doctor in de letteren, die hem door de letterkundige faculteit te Utrecht op den 14^{den} Maart 1836 *honoris causa* verleend werd, terwijl de uitreiking der bul met eene vleijende toespraak van zijn vroegeren leermeester PH. W. VAN HEUSDE gepaard ging, en de ridderorde 3de klasse van St. Anne, hem in 1866 door den keizer van Rusland gezonden, als dankbetuiging voor de diensten, die hij aan den bekenden oudheidkundige KÖHLER te Petersburg bewezen had door zijne

mededeelingen over gesneden steenen met kunstenaarsnamen uit het Koninklijk kabinet te 's Gravenhage. Het Kon. Instituut nam hem reeds in 1837 onder de Correspondenten der derde klasse op, en in 1849 nam hij zitting onder de gewone leden van de tweede klasse. Dientengevolge was hij een dergenen, die na de nieuwe organisatie van de Kon. Akademie van wetenschappen bij besluit van 23 Februari 1855 tot lid van de letterkundige afdeling benoemd werden.

Meermalen ontving hij van regeeringswege onderstand tot het doen van oudheidkundige nasporingen op onzen bodem, en in 1859 werd hem een vrij aanzienlijke som toegestaan tot het ondernemen eener wetenschappelijke reis. Hij bezocht in April, Mei en Juni van dat jaar verschillende streken van Duitschland, Zwitserland en Hongarijen, en gaf verslag van zijne bevindingen aan de regeering en in vier afzonderlijke stukken aan het groote publiek, waarop nog een vijfde had moeten volgen, dat wel onder zijne papieren gevonden, maar niet gedrukt is. De reis door Hongarijen had tevens ten doel om op uitnoodiging van de godgeleerde faculteit te Utrecht een onderzoek in te stellen naar de behoeften der protestantsche kerken daar te lande, een onderwerp, dat JANSSEN, die zooveel gedaan heeft voor de vestiging en uitbreiding der Nederlandsche Gustaaf-Adolf-vereening, zeer na aan het hart lag. Evenals JANSSEN op zijne binnenlandsche reizen vele vriendschappelijke betrekkingen aanknoopte, deed hij dit in andere landen. Welk een aangename herinnering hij in Hongarijen achterliet, is mij gebleken uit een brief, dien de Directeur van het evangelisch seminarium voor onderwijzers te Oedenburg of Sopron mij eenige weken na het overlijden van JANSSEN toezond, omdat hij behoefte gevoelde aan iemand in Holland te betuigen, wat hij en zijne kweekschool in hem verloren had. „Er war,” zoo schrijft hij, „ein Mann im besten Sinne des Wortes. Er hat Segen gestreuet nah und ferne; sein Andenken ist durch ein Stipendium an unserer Anstalt verewigt worden. Wenn es möglich wäre ihn durch heisse Thränen zu erwecken, so würde ich keinen Augenblick anstehn meinen Thränenquell bis zur Neige fiessen zu lassen.”

Te Leiden en elders, ook in onzen kring, telde hij vrienden, in wier vertrouwelijken omgang hij verpoozing vond van zijn ingespannen kamerleven. Hij was zeer gevoelig voor elk bewijs van vriendschap. Zuinig op zijn tijd was hij evenwel altijd bereid om aan ieder, zelfs aan onbekenden, dienst te bewijzen, en waar het noodig was met raad en daad te helpen. Als zijn prikkelbaar gestel hem tot een hard woord of een streng oordeel vervoerd had, dan was hij steeds bereid om dwaling te erkennen. Zoo was JANSSEN bij zijn leven, zoo bleef hij in zijn laatste uur. Toen hij te Rotterdam in het ziekenhuis, waarheen hij zich had laten brengen, zijn einde na zwaar lijden voelde naderen, nam hij in gedachte afscheid van zijne vrienden, en na in stille overdenking een bete brood en een teug wijn genuttigd te hebben, blies hij den laatsten adem uit met den naam Jesus op de lippen.

Aan het einde van mijn taak gekomen neem ik een woord over van zijn opvolger bij het Museum van oudheden, dat de Koninklijke Akademie van wetenschappen gaarne zal onderschrijven: Wij verliezen in JANSSEN den vriend der wetenschap, den ijverigen oudheidkundige.

LIJST DER BIJDRAGEN

VAN

Dr. L. J. F. JANSSEN,

GEPLAATST IN DE WERKEN DER KONINKLIJKE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN.

1856. Bedenkingen tegen het betoog van den heer A. RUTGERS over de onechtheid der Eugubijnische tafelen. Versl. D. II bl. 24—52. Verder ald. 163 en 275—307.
- „ Advies over eene mededeeling van den heer J. A. NIJHOFF, betreffende een handschrift afkomstig van het klooster Bethlehem bij Doetinchem. Versl. II, 175—182.
1857. Voorstel tot het bekendmaken van overblijfselen van oudvaderlandsche kunst. Versl. II, 325.
- „ Advies over eene mededeeling van den heer SLOET. Versl. III, 97.
- „ Over de echtheid van het koopcontract der Eugubijnische tafelen. Versl. III, 136—144.
1858. Over de nagelaten handschriften van HENDRIK CANNEGIETER. Versl. III, 325—353.
- „ De muurschilderijen der St. Janskerk te Gorinchem. Met 21 platen. Verhandelingen D. I.
- „ Over Etruskische opschriften. Versl. IV, 94—114 en 147.
- „ Over muurschilderingen te Emmen ontdekt. Versl. IV, 158—162.
1859. Over oude meerwoningen in Zwitserland. Versl. IV, 169—188 en V, 36—62.
1860. Voorstel tot uitgaaf van eenige vaderlandsche monumenten. Versl. VI, 137, en 191 vg.
1861. Advies over eene missieve van den heer C. G. BOONZAYER. Versl. VI, 195 vg.

1862. Rapport over TH. REINESII eponymologicon. Versl. VII,
141—159.
1864. Oudheidkundige ontdekkingen in Nederland. Versl. IX,
1—22.
1865. Over den amethyst met het opschrift ΔΑΔΙΩΝ. Versl. IX,
126—140.
1866. Oudheidkundige ontdekkingen in Nederland. Versl. X,
179—202.
1868. Bedenkingen op de palaeographische kritiek in de Ber-
lijnsche Akad. van Wetensch. uitgebracht tegen de echt-
heid der Romeinsche opschriften van Nennig. Versl.
XII, 58—80.
- „ Over een nieuw ontdekt Romeinschen tegel met cur-
siefschrift. Versl. XII, 153—155.